

4.12.2003

2037/4/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

**VALITUSKELPOINEN PÄÄTÖS HUOSTAANOTTOA KOSKEVASSA
ASIASSA**

1
KANTELU

A ja B arvostelivat kirjeessään 25.8.2002 C:n kaupungin sosiaalityöntekijöiden menettelyä vuonna 1992 ja 1994 syntyneiden lastensa lastensuojeluasiassa.

Kantelun mukaan silloinen johtava sosiaalityöntekijä D oli ehdottanut A:lle puhelimesta, että tämän pitäisi erota miehestään, jos hän aikoo pitää lapsensa. A:n ja B:n puolisoiden mukaan heidän tavatessaan D:n ensimmäistä kertaa henkilökohtaisesti tämä ilmoitti, että lapset otetaan huostaan pysyvästi eivätkä he saisi lapsiaan enää koskaan kotiin. A ja B kertoivat, että D väitti heidän uhkailleen sosiaalityöntekijöitä ja aikoi soittaa paikalle poliisit.

A ja B arvostelivat myös johtavan sosiaalityöntekijän D:n päätöstä, jonka mukaan heillä oli mahdollisuus tavata lapsiaan huostaanoton jälkeen aluksi vain kerran kuukaudessa. Kertomansa mukaan he valittivat huostaanottopäätöksistä --- hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mutta valitukset hylättiin. Heidän sosiaaliviranomaisista tekemänsä rikosilmoitus ei johtanut syytteen nostamiseen.

Lasten sijoituspaikan asuinrakennus oli A:n ja B:n mukaan huonokuntoinen, toisin kuin heidän oma vasta valmistunut omakotitalonsa. A ei kantelun mukaan pystynyt osallistumaan kesellä työviikkoa järjestettyihin neuvotteluihin perhekodissa, joka sijaitsi kymmenien kilometrien päässä ja jonne ei ollut julkista liikennettä.

A ja B kertoivat pyytäneensä kolmannen lapsensa syntymän jälkeen tarkistamaan kahden vanhemman lapsensa sijaishuollosta perittyjä maksuja sekä vaatineensa lasten palauttamista kotiin, mutta he eivät olleet saaneet mitään vastausta.

3
RATKAISU

Olen tutkinut asian, mutta en ole havainnut siinä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Saatan kuitenkin sosiaali- ja terveyslautakunnan ja asianomaisten viranhaltijoiden tietoon käsitykseni siitä, että jos huostaanottoa ei voida tässä vaiheessa käytettävissä olevien selvitysten perusteella lopettaa, asiassa tulisi tehdä, mikäli vanhemmat haluavat, valituskelpoinen päätös.

Ratkaisuani perustelen seuraavasti.

3.1

Johtavan sosiaalityöntekijän D:n menettely

D on selvityksessään kiistänyt menetelleensä kantelussa väitetyllä tavalla asiattomasti. Selvitys asiassa on siten ristiriidassa esitettyjen väitteiden kanssa. Näyttöä ei ole D:n asiattomasta käyttäytymisestä. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella asia ei tämän vuoksi anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.2

Lasten ja vanhempien yhteydenpito

C:n sosiaali- ja terveyslautakunnan yksilöhuoltojaosto oli 15.2.2001 tekemällään päätöksellä ottanut A:n ja B:n vuonna 1992 ja 1994 syntyneet lapset lautakunnan huostaan ja päättänyt sijoittaa heidät sijaishuoltoon ensisijaisesti perhehoitoon. Johtavan sosiaalityöntekijän D:n 28.2.2001 tekemällä päätöksellä lapset päätettiin sijoittaa väliaikaisesti erääseen perhekotiin 5.3.2001 alkaen, kunnes sopiva sijaisperhe löytyisi. Päätöksessä todettiin, että lasten ja vanhempien yhteydenpidosta sovitaan yhdessä perhekodin ja vanhempien kanssa huoltosuunnitelmanneuvottelussa kuukauden sisällä lasten sijoittamisesta. Huoltosuunnitelmanneuvottelu pidettiin perhekodissa 5.4.2001, mutta vanhemmat eivät osallistuneet siihen. Asiakirjoihin liitetystä huoltosuunnitelmasta ilmenee, että vanhemmat olivat käyneet tapaamassa lapsia perhekodissa 16.3.2001.

Vanhemmat pyysivät 1.4.2001 päivätyssä kirjeessään tapaamisten järjestämistä kerran viikossa viikonloppuisin vuoroin perhekodissa ja vuoroin vanhempien luona. Johtavan sosiaalityöntekijän D:n 11.4.2001 tekemän yhteydenpitoa koskevan päätöksen mukaan lapsilla oli oikeus tavata vanhempiaan kerran kuukaudessa sunnuntaisin perhekodissa. Perhekoti voi päätöksen mukaan lisäksi käyttää lapsia vanhempiensa luona vanhempien kanssa erikseen sopien. Päätökseen oli liitetty ohjaus sen saattamisesta sosiaali- ja terveyslautakunnan käsiteltäväksi.

Lastensuojelulain 24 §:n mukaan sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä sekä pitää heihin yhteyttä. Sosiaalilautakunnan on tuettava ja autettava lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa lasten edun vaatimalla tavalla. Yhteydenpidosta lapsen ja hänelle läheisten henkilöiden kesken sovitaan huoltosuunnitelmassa, joka on

lastensuojelulain 11 §:n mukaan tehtävä perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus.

Mikäli asianomainen on tyytymätön sosiaaliviranomaisten huoltosuunnitelmassa tai muutoin esittämään yhteydenpidon määrään tai tapaan, tulee yhteydenpidosta tehdä päätös, jotta asianomainen voi saattaa yhteydenpitoa koskevan asian viime kädessä hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

Viranhaltija oli tehnyt A:n ja B:n vaatimuksen johdosta päätöksen, johon oli liitetty ohjeet sen saattamisesta sosiaali- ja terveyslautakunnan käsiteltäväksi. Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan A ja B eivät saattaneet päätöstä lautakunnan käsiteltäväksi, vaan tyytyivät siihen.

Sosiaaliviranomaisen harkintavaltaan kuuluu päättää, luonnollisesti pyrkimällä yhteisymmärrykseen vanhempien kanssa, millä tavoin lasten ja vanhempien yhteydenpito kussakin tapauksessa järjestetään. Oikeusasiamies ei voi laillisuusvalvojana puuttua tähän harkintaan, ellei harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin. Näin en katso tapahtuneen tässä asiassa. Minulla ei siten ole aihetta puuttua sosiaaliviranomaisten menettelyyn.

3.3

Perhekodin asumisolot

Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan A:n ja B:n lapset on sijoitettu sijaishuoltoon E:ssä sijaitsevaan perhekotiin. Selvityksen mukaan perhekoti on lääninhallituksen toimiluvan saanut yksityisten sosiaalipalvelujen tuottaja.

Totean, että yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) mukaan laissa tarkoitettujen palvelujen valvonta kuuluu asianomaiselle lääninhallitukselle sekä sille kunnalle, jossa palveluja annetaan. Lapsen huostaanottanut ja sijaishuoltoon sijoittanut kunta on velvollinen valvomaan lapsen olosuhteita sijoituspaikassa lastensuojelulain nojalla.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan perhekoti sijaitsee --- noin --- kilometrin päässä C:stä ja --- kilometrin päässä E:n kunnan keskustasta. Selvityksen mukaan sosiaali- ja terveystoimella ei ole huomautettavaa perhekodin toiminnasta. Huoltoneuvotteluja perhekodissa pidettäessä sosiaalityöntekijät ovat olleet tarvittaessa valmiit kuljettamaan äidin perhekotiin.

Katson, että edellä todetun selvityksen perusteella lasten sijaishuollossa perhekodissa ei ole ilmennyt aihetta epäillä lainvastaista menettelyä. Korostan kuitenkin, että A ja B voivat tarvittaessa kääntyä --- lääninhallituksen tai E:n kunnan puoleen perhekodin asumisolosuhteiden asianmukaisuuden tarkemmaksi selvittämiseksi.

3.4.

Lasten sijaishuollosta perittävän maksun tarkistaminen

Lastensuojelulain nojalla annetusta perhe- tai laitoshoidosta aiheutuvien

kustannusten korvaamisesta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/92). Lain 7 §:n mukaan kustannusten korvaamiseksi voidaan, milloin se on asianomaisten toimeentulon edellytykset ja huollolliset näkökohdat huomioon ottaen perusteltua, periä lapsen vanhemmilta maksu, joka saa määrältään olla enintään lapsen elatuksesta annetun lain 1-3 §:n perusteella määräytyvän elatusavun suuruinen.

Perustuslain 21 §:ssä turvattuun hyvään hallintoon kuuluu oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa.

Maksujen tarkistamista koskenut vanhempien kirje oli saapunut sosiaalitoimistoon 8.8.2002. Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan 19.8.2002 työnsä aloittanut uusi johtava sosiaalityöntekijä oli pyytänyt 11.9.2002 lisäselvityksenä isän palkkatulotietoja. Pyydetty tiedot oli toimitettu 27.9.2002. Päätös lasten sijaishuollosta perittävistä maksuista tehtiin 1.10.2002. Päätöksellä tarkistettiin maksuja takautuvasti 1.7.2002 lukien.

Maksujen tarkistamista koskeneen hakemuksen käsittely oli edellyttänyt asian selvittämistä. Katson, että hakemuksen käsittelyssä meneteltiin asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

3.5

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös lasten huostaanotosta

--- hallinto-oikeus hylkäsi A:n ja B:n valituksen C:n sosiaali- ja terveyslautakunnan 15.2.2001 tekemästä lasten huostaanottopäätöksestä ja vahvisti lautakunnan päätöksen. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi A:n ja B:n hallinto-oikeuden päätöksestä tekemän valituksen.

Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten tuomioistuimien tai muu viraalinen on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jos harkintavaltaa ei ole ylitetty tai käytetty väärin. Oikeusasiamies ei voi myöskään muuttaa tai kumota tuomioistuimien tai muiden viranomaisten ratkaisuja.

Suomen perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, hallinto-asioissa ylimpänä asteena korkein hallinto-oikeus. Korkein hallinto-oikeus ja --- oikeus ovat ratkaisseet asian sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Katson, että minulla ei ole aihetta puuttua näiden tuomioistuimien harkintavallan käyttöön.

3.6

Päätös esitutkinnan lopettamisesta

F:n kihlakunnan poliisilaitoksen komisario oli tutkinnanjohtajana tehnyt 1.3.2001 päätöksen esitutkinnan lopettamisesta asiassa --- (kunnianloukkaus) sillä perusteella, että kyseessä ei ollut syytä epäillä rikosta. Päätöksen perustelujen mukaan C:n kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan yksilöhuoltojaoston 15.2.2001 pöytäkirjan pykälästä 2 ja asiassa kuulustellun lehtorin

kuulustelukertomuksesta saatavan selvityksen mukaan pöytäkirjaan ei ollut kirjattu B:n ilmoittamia häntä herjaavia paikkansapitämättömiä väitteitä poikiinsa kohdistuneesta käyttäytymisestä.

Totean, että tutkinnanjohtaja on ratkaissut asian hänelle lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asiassa ei ole ilmennyt lainvastaista menettelyä.

3.7

Huostassapidon lopettamista koskevan vaatimuksen käsitteleminen

3.7.1

Asian selvittämisen aloittaminen

Lastensuojelulain 20 §:n mukaan sosiaalilautakunnan on lopetettava huostassapito, kun lain 16 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, jollei lopettaminen ole selvästi vastoin lapsen etua. Lastensuojelulain 17 §:n mukaan sosiaalilautakunnan on mm. ennen päätöstä lapsen huostassapidon lopettamisesta selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide esillä olevista ratkaisuista sekä varattava mm. lapsen vanhemmille ja lapsen huoltajille tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin hallintomenettelylain 15 §:ssä säädetään. Lautakunnan on lisäksi tarvittaessa kuultava lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Hallintomenettelylain 17 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä. Asianosaisen on tarvittaessa esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Muiden selvitysten hankkiminen kuuluu viranomaiselle.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksen mukaan huostassapidon lopettamista koskeva vaatimus saapui sosiaalitoimistoon 8.8.2002. Neuvottelussa 27.9.2002 vanhempien kanssa sovittiin ajan varaamisesta vanhemmuuden arviointia varten kasvatus- ja perheneuvolaan. Kasvatus- ja perheneuvola n konsultoiva lastenpsykiatri antoi vanhemmat tavattuaan 11.10.2002 lähetteen --- keskussairaalaan vanhemmuuden arviointiin.

Sosiaaliviranomaiset ryhtyivät mielestäni vanhempien vaatimuksen johdosta viipymättä asianmukaisiin toimenpiteisiin huostassapidon lopettamisen edellytysten selvittämiseksi.

3.7.2

Hakemuksen käsittelyn myöhemmät vaiheet

Sosiaali- ja terveystieteiden virastosta saadun selvityksen mukaan huostassapidon lopettamista koskevan hakemuksen käsittely on edelleenkin kesken.

Johtavan sosiaalityöntekijän G:n tämän johdosta antaman selvityksen mukaan --- keskussairaalan lastenpsykiatrian perheosaston työntekijät olivat ilmoittaneet tavattuaan vanhemmat 21.1.2003 ja 17.4.2003, etteivät he voi tarjota perheelle vanhemmuuden arviointia, koska he katsoivat olevansa esteellisiä asiassa

vanhempien tekemän perheosaston aiempaa menettelyä koskeneen kantelun käsittelyn ollessa kesken. Sairaalan lastenpsykiatrian perheosasto ohjasi lähetteen vanhemmuuden arvioinnista sairaalan oikeuspsykiatriselle työryhmälle. Terveysturvakeskuksesta saadun tiedon mukaan oikeusturvakeskus oli siirtänyt vanhempien sinne tekemän kantelun 6.9.2002 --- lääninhallituksen käsiteltäväksi, jossa sen käsittely on vielä kesken.

Johtavan sosiaalityöntekijän G:n selvityksen mukaan vanhemmuuden arvioinnin sijaan lastenpsykiatrian perheosasto tarjosi perheelle hoidollista jaksoa tukemaan jaettua vanhemmuutta sekä yhteistyön kehittämistä sijaisvanhempien kanssa. Selvityksen mukaan jakso toteutuikin 29.7.-27.8.2003.

G:n selvityksen mukaan huoltosuunnitelmanneuvottelussa 29.9.2003 A ilmoitti edelleen haluavansa vanhemmuuden arviointia miehensä kanssa. G teki selvityksensä mukaan 24.10.2003 --- sairaalalle uuden kirjallisen pyynnön vanhemmuuden arvioimiseksi, mutta sairaala ilmoitti 30.10.2003, että tutkimuksiin olisi noin 10 kuukauden jonotusaika.

3.7.3

Kannanotto

Jos huostassapidon lopettamisen edellytysten selvittäminen edellyttää esimerkiksi asiantuntijalausuntoja, voi hakemuksen asianmukainen käsittely kestää nähdäkseni pitkänkin ajan. Sosiaaliviranomaiset ovat harkinneet vanhemmuuden arvioinnin olevan asian käsittelemisen kannalta tarpeellista enkä katso viranomaisten ylittäneen harkintavaltaansa tässä asiassa. Tutkimuksiin pääsyn viivästymisen ei ole osoitettu johtuneen sosiaaliviranomaisista. En katso sosiaaliviranomaisten edelleenkaan menetelleen lainvastaisesti tai laiminlyöneen tehtäviään huostaanoton lopettamista koskevan vaatimuksen käsittelemisessä.

Vanhempien alunperin 8.8.2002 esittämän vaatimuksen käsittely on kuitenkin kestänyt jo lähes puolitoista vuotta ja selvityksen mukaan perheen pääsy tutkimuksiin voi kestää vielä useita kuukausia.

Perustuslain 21 §:n 1 momentissa on jokaiselle turvattu oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ilman aiheutonta viivytystä sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioidessaan sitä, onko lasten huostaanotolla rikottu oikeutta perhe-elämän suojaan, kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, onko vanhemmilla ollut käytettävissään tehokas oikeussuojakeino.

Oikeusturvan kannalta ei mielestäni voida pitää asianmukaisena sitä, että ensiasteen viranomaisen päätöksen saaminen, ja samalla mahdollisuus saattaa huostassapidon lopettamisen edellytykset tuomioistuimen ratkaistavaksi, kestää lähes puolitoista vuotta. Jos sosiaaliviranomaiset katsovat, että huostaanottoa ei voida tässä vaiheessa käytettävissä olevien selvitysten perusteella lopettaa, asiassa tulisi mielestäni tehdä, mikäli vanhemmat haluavat, valituskehoitus

päätös.

Hyvää menettelyä mielestäni olisikin, että vanhemmilta tiedustellaan, haluavatko he tässä vaiheessa asiassa valituskelpoisen päätöksen.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.7.3 esittämäni käsityksen hyvästä menettelystä sosiaali- ja terveyslautakunnan asianomaisten viranhaltijoiden tietoon.

Asia ei ole antanut aihetta muihin toimenpiteisiini.